

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः ॥

उद्धन्यमानमस्या अमेध्यम्। अपे पाप्मानं यजमानस्य हन्तु। शिवा नः सन्तु प्रदिशश्चतंसः। शं नौ माता पृथिवी तोकसाता। शं नौ देवीरभिष्ठये। आपो भवन्तु पूतयै। शं योरभि स्त्रवन्तु नः। वैश्वानुरस्य रूपम्। पृथिव्यां परिस्ससाँ। स्येनमा विशन्तु नः॥१॥

यदिदं दिवो यददः पृथिव्याः। सञ्ज्ञाने रोदसी सम्भवतुः। ऊर्णन्कृष्णमंवतु कृष्णमूर्षाः। इहोभयोर्यज्ञियमाग्मिष्ठाः। ऊर्तीः कुर्वाणो यत्पृथिवीमचरः। गुहाकारमाखुरूपं प्रतीत्य। तत्ते न्यक्तमिह सम्भरन्तः। शतं जीवेम शरदः सर्वीराः। ऊर्ज पृथिव्या रसमाभरन्तः। शतं जीवेम शरदः पुरुचीः॥२॥

वम्रीभिरनुवित्तं गुहांसु। श्रोत्रं त उर्वबधिरा भवामः। प्रजापतिसृष्टानां प्रजानाम्। क्षुधोऽपहत्यै सुवितं नौ अस्तु। उप प्रभिन्नमिष्मूर्ज प्रजाभ्यः। सूदं गृहेभ्यो रसमाभरामि। यस्य रूपं बिभ्रदिमामविन्दत्। गुहा प्रविष्टाऽ सरिरस्य मध्यै। तस्येदं विहंतमाभरन्तः। अछम्बङ्कारमस्यां विधेम॥३॥

यत्पर्यपश्यथसरिरस्य मध्यै। उर्वीमपश्यज्ञगतः प्रतिष्ठाम्। तत्पुष्करस्याऽयतनाद्वि जातम्। पर्णं पृथिव्यां प्रथेन ऽ हरामि। याभिरहृष्टुज्ञगतः प्रतिष्ठाम्। उर्वीमिमां विश्वजनस्य भर्त्रीम्। ता नः शिवाः शर्कराः सन्तु सर्वाः। अग्ने रेतश्चन्द्रऽ हिरण्यम्। अन्नः सम्भूतममृतं प्रजासु। तथसम्भरन्त्रुत्तरुतो निधायै॥४॥

अतिप्रयच्छु दुरितिं तरेयम्। अश्वौ रूपं कृत्वा यदंश्वत्येऽतिष्ठः। संवस्तुरं देवेभ्यो निलायां। तत्ते न्यक्तमिह सम्भरन्तः। शतं जीवेम शरदः सर्वीराः। ऊर्जः पृथिव्या अध्युत्थितोऽसि। वनस्पते शतवलशो विरोह। त्वयां वृथमिष्मूर्ज मदन्तः। रायस्पोषेण समिषा मदेम। गुयत्रिया ह्रियमाणस्य यत्तें॥५॥

पर्णमपतत्तृतीयस्यै दिवोऽधिं। सोऽयं पर्णः सोमपर्णाद्वि जातः। ततौ हरामि सोमपीथस्यावरुद्धौ। देवानां ब्रह्मवादं वदतां यत्। उपाशृणोः सुश्रवा वै श्रुतोऽसि।

ततो मामाविंशतु ब्रह्मवर्चसम्। तथस्मभरुङ्गस्तदवरुन्धीय साक्षात्। ययां ते सृष्टस्याग्रेः। हेतिमशंमयत्प्रजापतिः। तामिमामप्रदाहाय॥६॥

शमीः शान्त्यै हराम्यहम्। यत्ते सृष्टस्य युतः। विकंक्षतं भा आच्छज्ञातवेदः। तया भासा सम्मितः। उरुं नौ लोकमनु प्रभाहि। यत्ते तान्तस्य हृदयमाच्छन्दज्ञातवेदः। मरुतोऽद्विस्तमयित्वा। एतत्ते तदशनेः सम्भरामि। सात्मा अग्ने सहृदयो भवेह। चित्रियादश्वत्थासम्भृता बृहत्यः॥७॥

शरीरमुभि सङ्गस्कृताः स्थ। प्रजापतिना यज्ञमुखेन सम्मिताः। तिस्रस्त्रिवृद्धिर्मिथुनाः प्रजात्यै। अश्वत्थाद्वयवाहाद्विज्ञाताम्। अग्नेस्तनू यज्ञियाः सम्भरामि। शान्तयोनि शमीगुर्भम्। अग्नये प्रजनयितवै। यो अश्वत्थः शमीगुर्भः। आरुरोहु त्वे सचाँ। तं तै हरामि ब्रह्मणा॥८॥

यज्ञियैः केतुभिः सुह। यं त्वा समभरज्ञातवेदः। यथाशरीरं भूतेषु न्यक्तम्। स समृद्धः सीद शिवः प्रजाभ्यः। उरुं नौ लोकमनुनेषि विद्वान्। प्रवेधसै कवये मेध्यांय। वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णौ। यतो भयमभयं तत्रो अस्तु। अव देवान् यज्ञे हेड्यान्। समिधाऽग्नि द्ववस्यत॥९॥

॥घृत-सूक्तम्॥

घृतैर्बोधयतातिथिम्। आऽस्मिन् हृव्या जुहोतन। उपं त्वाऽग्ने हृविष्टतीः। घृताचीर्यन्तु हर्यत। जुषस्वं सुमिधो मम। तं त्वा सुमिद्विरङ्गिः। घृतेन वर्धयामसि। बृहच्छोचा यविष्या सुमिध्यमानः प्रथमो नु धर्मः। समकुभिरज्यते विश्ववारः॥१०॥

शोचिष्केशो घृतनिर्णिकपावकः। सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान्। घृतप्रतीको घृतयोनिरग्निः। घृतैः समिष्ठो घृतमस्यान्नम्। घृतप्रुपस्त्वा सुरितो वहन्ति। घृतं पिबैन्त्सुयजा यक्षि देवान्। आयुर्दा अग्ने हृविषो जुषाणः। घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि। घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यम्। पितेवं पुत्रमभिरक्षतादिमम्॥११॥

त्वामग्ने समिधानं यंविष्ट। देवा दूतं चक्रिरे हृव्यवाहम्। उरुब्रयसं घृतयोनिमाहुतम्। त्वेषं चक्षुर्दधिरे चोदयन्वति। त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतेन। सुमायवः सुषमिधा सर्मीधिरे।

स वावृथान् ओषधीभिरुक्षितः। उरु ब्रयांसि पार्थिवा वितिष्ठसे। घृतप्रतीकं व क्रृतस्य
धूरुषदम्। अग्निं मित्रं न समिधानं क्रच्छते॥१२॥

इन्धानो अक्रो विदथेषु दीद्यत्। शुक्रवर्णमुदु नो यस्ते धियम्। प्रजा अग्ने संवासय।
आशांश्च पशुभिः सह। राष्ट्राण्यस्मा आधैहि। यान्यासौन्धसवितुः सुवे। मुही विश्पली सदने
क्रृतस्य। अर्वाची एतं धरुणे रयीणाम्। अन्तर्वली जन्यं जातवैदसम्। अध्वराणां जनयथः
पुरोगाम्॥१३॥

आरोहतं दशतः शक्तीर्मम्। क्रतेनाग्ने आयुषा वर्चसा सह। ज्योग्जीवन्त्
उत्तरामुत्तरां समाम्। दरशमहं पूर्णमासं यज्ञं यथा यज्ञौ। क्रत्वियवती स्थो अग्निरेतसौ।
गर्भं दधाथां ते वामहं ददे। तथस्तयं यद्वीरं बिभृथः। वीरं जनयिष्यथः। ते मत्प्रातः
प्रजनिष्यथे। ते मा प्रजाते प्रजनिष्यथः॥१४॥

प्रजयां पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनं सुवर्गे लोके। अनृताऽसुत्यमुपैमि। मानुषादैव्यमुपैमि। दैर्वीं
वाचं यच्छामि। शल्कैरग्निमित्यानः। उभौ लोकौ सनेमहम्। उभयौर्लोकयोरकृध्वा। अतिं
मृत्युं तराम्युहम्। जातवेदो भुवनस्य रेतः। इह सिंशु तपसो यज्ञनिष्यते॥१५॥

अग्निं शूत्यादधि हव्युवाहम्। शमीर्गर्भज्ञनयन् यो मयोभूः। अयं ते योनिरक्रृत्वियः।
यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्त्राग्ने आरोह। अथां नो वर्धया रयिम्। अपेत् वीत् वि च
सर्पतातः। येऽत्र स्थ पुरुणा ये च नूतनाः। अदादिदं यमोऽवसानं पृथिव्याः। अक्रन्तिमं
पितरो लोकमस्मै॥१६॥

अग्नेर्भस्मौस्यग्रे: पुरीषमसि। संज्ञानमसि कामधरणम्। मयि ते कामधरणं भूयात्।
संवं: सूजामि हृदयानि। सःसृष्टुं मनो अस्तु वः। सःसृष्टः प्राणो अस्तु वः। सं या
वः प्रियास्तुनुवः। सं प्रिया हृदयानि वः। आत्मा वौ अस्तु सम्प्रियः। सम्प्रियास्तुनुवो
मम॥१७॥

कल्पेतां द्यावापृथिवी। कल्पन्तामाप ओषधीः। कल्पन्तामग्रयः पृथक्। मम ज्यैष्यायां
सब्रताः। येऽग्रयः समनसः। अन्तरा द्यावापृथिवी। वासन्तिकावृत् अभि कल्पमानाः।
इन्द्रमिव देवा अभि सं विशन्तु। दिवस्त्वा वीर्येण। पृथिव्यै महिम्ना॥१८॥

अन्तरिक्षस्य पोषेण। सर्वपशुमादधे। अर्जीजनन्त्रमृतं मर्त्यसः। अस्त्रेमाणं तरणे

वीडुजंम्भम्। दश स्वसारो अग्रुवः समीचीः। पुमाऽसं जातमभि सर्वभन्ताम्। प्रजापतेस्त्वा प्राणेनाभि प्राणिंमि। पूष्णः पौष्णे मह्यम्। दीर्घायुत्वाय शतशारदाय। शतशरद्ध्य आयुषे वर्चसे॥१९॥

जीवात्वै पुण्याय। अहं त्वदस्मि मदसि त्वमेतत्। ममासि योनिस्तव योनिरस्मि। ममैव सन्वह हृव्यान्यग्ने। पुत्रः पित्रे लोककृज्ञातवेदः। प्राणे त्वाऽमृतमादधामि। अन्नादमन्नाद्याय। गोपारं गुस्तैः। सुगारहपत्यो विद्हुन्नरातीः। उपसः श्रेयसीः श्रेयसीदधत्॥२०॥

अग्ने सुपलाऽपु बाधमानः। रायस्पोषमिष्मूर्जमस्मासु धेहि। इमा उ मामुपतिष्ठन्तु रायः। आभिः प्रजाभिर्ह संवसेय। इहो इडां तिष्ठतु विश्वरूपी। मध्ये वसोर्दीदिहि जातवेदः। ओजस्ते बलाय त्वोद्यच्छे। वृषणे शुष्मायाऽयुषे वर्चसे। सुपलतूरसि वृत्रतः। यस्ते देवेषु महिमा सुवर्गः॥२१॥

यस्ते आत्मा पशुषु प्रविष्टः। पुष्टिर्या ते मनुष्येषु पप्रथे। तया नो अग्ने जुषमाण् एहिं। दिवः पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात्। वातांत्पशुभ्यो अध्योषधीभ्यः। यत्र यत्र जातवेदः सम्भूथां ततो नो अग्ने जुषमाण् एहिं। प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहिं विद्वान्। अग्नेर्ग्ने पुरो अग्निर्भवेह। विश्वा आशा दीद्यान्तो वि भाहि॥२२॥

ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे। अन्वग्निरुषसामग्रमख्यत्। अन्वहानि प्रथमो जातवेदाः। अनु सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीन्। अनु द्यावांपृथिवी आतंतान। विक्रमस्व महाऽ असि। वेदिषन्मानुषेभ्यः। त्रिषु लोकेषु जागृहि। यदिदं दिवो यददः पृथिव्याः। सुविदाने रोदसी सं बभूवतुः॥२३॥

तयोः पृष्ठे सौदतु जातवेदाः। शम्भूः प्रजाभ्यस्तनुवै स्येनः। प्राणं त्वाऽमृत आ देधामि। अन्नादमन्नाद्याय। गोपारं गुस्तैः। यत्ते शुक्रं शुक्रं वर्चः शुक्रा तुनूः। शुक्रं ज्योतिरजस्मम्। तेन मे दीदिहि तेन त्वाऽदधे। अग्निनाऽग्ने ब्रह्मणा। आनशे व्यानशे सर्वमायुर्व्यानशे॥२४॥

नर्य प्रजां मै गोपाय। अमृतत्वाय जीवसैः। जातां जनिष्यमाणां च। अमृते सत्ये प्रतिष्ठिताम्। अर्थव पितुं मै गोपाय। रसमन्नमिहायुषे। अदेव्यायोऽशीततनो। अविष्नवः पितुं कृणु। शङ्खं पशून्मै गोपाय। द्विपादो ये चतुष्पदः॥२५॥

अष्टाशकाश्च य इहाग्नैः। ये चैकंशका आशुगाः। सप्रथ सुभां मै गोपाय। ये च

सभ्याः सभासदः। तानिन्द्रियावंतः कुरु। सर्वमायुरुपांसताम्। अहे बुधियु मन्त्रे मे गोपाय। यमृषयस्त्रैविदा विदुः। ऋचः सामानि यजूँषि। सा हि श्रीरमृतां सुताम्॥२६॥

चतुः शिखण्डा युवृतिः सुपेशाः। घृतप्रतीक् भुवनस्य मध्यै। मुर्मृज्यमाना महुते सौभंगाय। मह्यं धुक्ष्व यजमानाय कामान्। इहैव सन्तत्र स्तो वो अग्रय। प्राणेन वाचा मनसा विभर्मि। तिरो मा सन्तमायुर्मा प्रहासीत्। ज्योतिषा वो वैश्वानरेणोपतिष्ठे। पञ्चाधा-ज्योतिष्ठीन्व्यक्रामत्। विराटदृष्टा प्रजापतेः। ऊर्ध्वाऽऽरोहद्वोहिणी। योनिरुग्मः प्रतिष्ठितिः॥२७॥ विशन्तु नः पूरुचीर्तिधम निधाय यतेऽनाहाय बहुत्यो ब्रह्मणा द्वस्यत विश्ववारं इममृताते पुरुगां प्रजनयिष्यथै जनिष्यतेऽस्मै मम महिमा वर्त्तसे दध्यमृतां भाहि समवृत्तायुद्योनशे चतुर्पदः सुतां प्रजापतेऽद्वे च॥२७॥

[१]

नवैतान्यहानि भवन्ति। नव वै सुवर्गा लोकाः। यदेतान्यहान्युपयन्ति। नवस्वेव तथसुवर्गेषु लोकेषु सत्रिणः प्रतिष्ठितान्तो यन्ति। अग्निष्ठोमाः परः सामानः कार्यां इत्याहुः। अग्निष्ठोमसम्मितः सुवर्गो लोक इति। द्वादशाग्निष्ठोमस्य स्तोत्राणि। द्वादश मासाः संवथ्सरः। तत्तत्र सूक्ष्यम्। उक्थ्यां एव संपदशाः परः सामानः कार्याः॥२८॥

पश्वो वा उक्थानि। पशुनामवरुद्धै। विश्वजिदभिजितावग्निष्ठोमौ। उक्थ्याः सप्तदशाः परः सामानः। ते सङ्स्तुता विराजमभि सम्पद्यन्ते। द्वे चर्चावतिरिच्येते। एकया गौरतिरिक्तः। एकयाऽयुरुनः। सुवर्गो वै लोको ज्योतिः। ऊर्जिवराट॥२९॥

सुवर्गमेव तेन लोकमभि जयन्ति। यत्परः राथन्तरम्। तत्प्रथमेऽहन्कार्यम्। बृहद्वितीयै। वैरूपं तृतीयै। वैराजं चंतुर्थै। शाकुरं पञ्चमे। रैवतः पृष्ठे। तदु पृष्ठेभ्यो नर्यन्ति। सन्तनय एते ग्रहां गृह्यन्ते॥३०॥

अतिग्राह्याः परः सामसु। इमानेवैतलोकान्धसन्तन्वन्ति। मिथुना एते ग्रहां गृह्यन्ते। अतिग्राह्याः परः सामसु। मिथुनमेव तैर्यजमान् अवरुन्धते। बृहत्पृष्ठं भवति। बृहद्वै सुवर्गो लोकः। बृहतैव सुवर्गं लोकं यन्ति। त्रयस्त्रिःशि नाम् साम। माध्यं दिने पवमाने भवति॥३१॥

त्रयस्त्रिःशद्वै देवताः। देवता एवावरुन्धते। ये वा इतः पराश्रः संवथ्सरमुपयन्ति। न हैनं ते स्वस्ति समश्जुवते। अथ येऽमुतोऽर्वाश्चमुपयन्ति। ते हैनः स्वस्ति समश्जुवते। एतद्वा अमुतोऽर्वाश्चमुपयन्ति। यदेवम्। यो हु खलु वाव प्रजापतिः। स उवेवेन्द्रः। तदु देवेभ्यो नयन्ति॥३२॥

कार्या विराङ्गुह्यन्ते पवमाने भवतीन्द्र एकं च॥५॥

[२]

सन्ततिर्वा एुते ग्रहाः॑। यत्परः सामानः। विषूवान्दिवाकीर्त्यम्॑। यथा शालायै पक्षसी। एवं संवध्सुरस्य पक्षसी। यदेतेन गृह्येरन्। विषूची संवध्सुरस्य पक्षसी व्यवस्थं सेयाताम्। आर्तिमाच्छ्रेयुः। यदेते गृह्यन्ते। यथा शालायै पक्षसी मध्यमं वृशमभि संमायच्छ्रति॥३३॥

एवं संवध्सुरस्य पक्षसी दिवाकीर्त्यमभि सं तन्वन्ति। नार्तिमाच्छ्रन्ति। एकविशमहर्भवति। शुक्राग्रा ग्रहां गृह्यन्ते। प्रत्युत्तब्धै सयुत्वाय। सौर्य एुतदहः पुशुरालभ्यते। सौर्योऽतिग्राह्यो गृह्यते। अहरेव रूपेण समर्घयन्ति। अथो अहं एवैष बलिरहियते। सुसैतदहरतिग्राह्यो गृह्यन्ते॥३४॥

सुस वै शीर्षण्याः प्राणाः। असावादित्यः शिरः प्रजानाम्। शीरुषन्नेव प्रजानां प्राणान्दधाति। तस्मांसुस शीरुषन्नाणाः। इन्द्रो वृत्रं हुत्वा। असुरान्पराभाव्य। स इमालोकानभ्यजयत। तस्यासौ लोकोऽन्मिजित आसीत। तं विश्वकर्मा भूत्वाऽभ्यजयत। यद्वैश्वकर्मणो गृह्यते॥३५॥

सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै। प्र वा एुतेऽस्मालोकाच्यवन्ते। ये वैश्वकर्मणं गृह्णते। आदित्यः श्वो गृह्यते। इयं वा अदितिः। अस्यामेव प्रति तिष्ठन्ति। अन्यौन्यो गृह्यते। विश्वान्येवान्येन कर्मणि कुर्वाणा यन्ति। अस्यामन्येन प्रति तिष्ठन्ति। तावाऽपराधांश्वस्वध्सुरस्यान्योन्यो गृह्यते। तावूभौ सुह मंहाव्रते गृह्यते। यज्ञस्यैवान्त गत्वा। उभयोर्लोकयोः प्रति तिष्ठन्ति। अकर्ममुक्तं भवति। अन्नाद्यस्यावरुद्धै॥३६॥

---

[३]

एकविश एष भवति। एतेन वै देवा एकविशेन। आदित्यमित उत्तमं सुवर्गं लोकमारोहयन्। स वा एष इत एकविशः। तस्य दशावस्तादहानि। दशं परस्तात्। स वा एष विराज्युभयतः प्रतिष्ठितः। विराजि हि वा एष उभयतः प्रतिष्ठितः। तस्मादन्तरेमौ लोकौ यन्। सर्वेषु सुवर्गेषु लोकेष्वभितपन्नेति॥३७॥

देवा वा आदित्यस्य सुवर्गस्य लोकस्य। पराचोऽतिपादादबिभयुः। तं छन्दोभिरद्वृहृथ्यैः। देवा वा आदित्यस्य सुवर्गस्य लोकस्य। अवाचोऽवपादादबिभयुः। तं पञ्चर्मीरश्मिभिरुदवयन्। तस्मादेकविशेऽहन्पश्च दिवाकीर्त्यानि क्रियन्ते। रश्मयो वै दिवाकीर्त्यानि। ये गायत्रीपूत्तरयोः पवमानयोः॥३८॥

महादिवाकीर्त्युँ होतुः पृष्ठम्। विकर्णं ब्रह्मसामम्। भासोऽग्निष्ठेमः। अथैतानि पराणि। परैर्वै देवा आदित्यः सुवर्गं लोकमपारयन्। यदपारयन्। तत्पराणां परत्वम्। पारयन्त्येनं पराणि। य एवं वेदं। अथैतानि स्पराणि। स्परैर्वै देवा आदित्यः सुवर्गं लोकमस्पारयन्। यदस्पारयन्। तथस्पराणाङ् स्परत्वम्। स्पारयन्त्यैनः स्पराणि। य एवं वेदं॥३९॥

पुति पवनानयोः स्पराणि पञ्च च॥३॥ [४]

अप्रतिष्ठां वा एुते गच्छन्ति। येषां संवध्सरेऽनासेऽथ। एुकादशिन्याप्यते। वैष्णवं वामनमालभन्ते। यज्ञो वै विष्णुः। यज्ञमेवालभन्ते प्रतिष्ठेत्यौ। ऐन्द्राग्रमालभन्ते। इन्द्राग्री वै देवानामयांतयामानौ। ये एव देवते अयांतयाम्नी। ते एवाऽलभन्ते॥४०॥

वैष्णवदेवमालभन्ते। देवता एवावरुन्धते। द्यावापृथिव्या धेनुमालभन्ते। द्यावापृथिव्योरेव प्रति तिष्ठन्ति। वायव्यं वध्समालभन्ते। वायुरेवैयौ यथाऽयत्नादेवता अवरुन्धे। आदित्यामविं वशामालभन्ते। इयं वा अदितिः। अस्यामेव प्रति तिष्ठन्ति। मैत्रावरुणीमालभन्ते॥४१॥

मित्रेणैव यज्ञस्य स्विष्ट शमयन्ति। वरुणेन दुरिष्ठम्। प्राजापत्यं तूपुरं महाब्रत आलभन्ते। प्राजापत्योऽतिग्राह्यौ गृह्यते। अहरेव रूपेण समर्धयन्ति। अथो अहं एवैष बलिरहियते। आग्नेयमा लभन्ते प्रति प्रज्ञात्यै। अजपेत्वान् वा एुते पूर्वमसैरवं रुन्धते। यदेते गव्याः पश्वां आलभन्ते। उभयेषां पशुनामवरुच्छै॥४२॥

यदतिरिक्तामेकादशिनीमालभैरन्। अप्रियं भ्रातृव्यमभ्यतिरिच्येत। यद्वौ द्वौ पशु समस्येयुः। कर्णीय आयुः कुर्वन्। यदेते ब्राह्मणवन्तः पशवं आलभन्ते। नाप्रियं भ्रातृव्यमभ्यतिरिच्यते। न कर्णीय आयुः कुर्वते॥४३॥

ते एवालभन्ते मैत्रावरुणीमालभुतेऽवरुच्छै सुम च॥४॥ [५]

प्रजापतिः प्रजाः सृष्टा वृत्तोऽशयत्। तं देवा भूतानाऽ रसं तेजः सम्मृत्या तेनैनमिषज्यन्। महानववर्तीति। तन्महाब्रतस्य महाब्रतत्वम्। महद्वृतमिति। तन्महाब्रतस्य महाब्रतत्वम्। महुतो ब्रतमिति। तन्महाब्रतस्य महाब्रतत्वम्। पञ्चविंशः स्तोमो भवति॥४४॥

चतुर्विंशत्यर्धमासः संवध्सरः। यद्वा एुतस्मिन्नसंवध्सरेऽधि प्राजायत। तदन्नं पञ्चविंशत्यमभवत्। मध्यतः क्रियते। मध्यतो ह्यन्नमश्चितं धिनोति। अथो मध्यत एव प्रजानामूर्ध्यते। अथ यद्वा इदमन्तुतः क्रियते। तस्मादुदन्ते प्रजाः समेघन्ते। अन्तुतः

क्रियते प्रजननायैव। त्रिवृच्छरो भवति॥४५॥

त्रेधाविहितः हि शिरः। लोमं छुवीरस्थि। पराचा स्तुवन्ति। तस्मात्तथ्सदगेव। न मेद्यतोऽनु मेद्यति। न कृश्यतोऽनु कृश्यति। पञ्चदशोऽन्यः पक्षो भंवति। सप्तदशोऽन्यः। तस्माद्याह्न्यतरमर्धमभि पर्यावर्तन्ते। अन्यतरतो हि तद्वरीयः क्रियते॥४६॥

पञ्चविंश आत्मा भंवति। तस्मान्मध्यतः पश्वो वरिष्ठाः। एकविंशं पुच्छम्। द्विपदांसु स्तुवन्ति प्रतिष्ठित्यै। सर्वेण सह स्तुवन्ति। सर्वेण ह्यात्मनोऽत्मन्वी। सुहोत्पत्तन्ति। एकैकामुच्छिंषन्ति। आत्मन् ह्यङ्गानि बृद्धानि। न वा एतेन सर्वः पुरुषः॥४७॥

यदित इतो लोमानि दतो नखान्। परिमादः क्रियन्ते। तान्येव तेन प्रत्युप्यन्ते। औदुम्बरस्तल्पो भवति। ऊर्ग्वा अन्नमुदुम्बरः। ऊर्ज एवान्नाद्यस्यावरुद्धौ। यस्य तल्पसद्यमनभिजितुः स्यात्। स देवानां साम्यक्षे। तल्पसद्यमभिजयानीति तल्पमारुद्योद्वायेत्। तल्पसद्यमेवाभि जयति॥४८॥

यस्य तल्पसद्यमभिजितुः स्यात्। स देवानां साम्यक्षे। तल्पसद्यं मा पराजेषीति तल्पमारुद्योद्वायेत्। न तल्पसद्यं पराजयते। ष्टुद्धे शःसति। महो वै ष्टुद्धः। महस एवान्नाद्यस्यावरुद्धौ। देवासुराः संयत्ता आसन्। त आदित्ये व्यायच्छन्त। तं देवाः समजयन्॥४९॥

ब्राह्मणश्च शूद्रश्च चर्मकर्ते व्यायच्छेते। दैव्यो वै वर्णो ब्राह्मणः। असूर्यः शूद्रः। इमे ज्ञाथसुरिमे सुभूतमंक्रन्तियन्यतरो ब्रूयात्। इम उद्वासीकारिण इमे दुभूतमंक्रन्तियन्यतरः। यदेवैषां सुकृतं या राष्ट्रिः। तदन्यतरोऽभि श्रीणाति। यदेवैषां दुष्कृतं याज्ञराष्ट्रिः। तदन्यतरोऽप्त हन्ति। ब्राह्मणः सं जयति। मुमेवाऽऽदित्यं भ्रातृव्यस्य संविन्दन्ते॥५०॥

भूतुं भूतुं क्रियते पुरुषो जयत्यजयञ्यत्येकं च॥७॥

[६]

उद्धन्यमानं नवैतानि सन्ततिरक्षिंश एपोऽप्रतिष्ठां प्रजापतिवृत्तः पद॥६॥

उद्धन्यमानं शोचिक्षेषु शोऽप्ते सुपत्नान्तिग्राहां वैश्वदेवमालभन्ते पञ्चाशत्॥५०॥

उद्धन्यमानं संविन्दन्ते॥

हरिः ॐ॥

॥इति श्रीकृष्णायजुर्वेदीयतैतीरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः समाप्तः॥

